

Doc. Ing. Milan Kubeša, CSc., Ing. Ján Spišák

Vojenskému klamání je třeba dát zelenou!**NÁZORY
POLEMIKA**

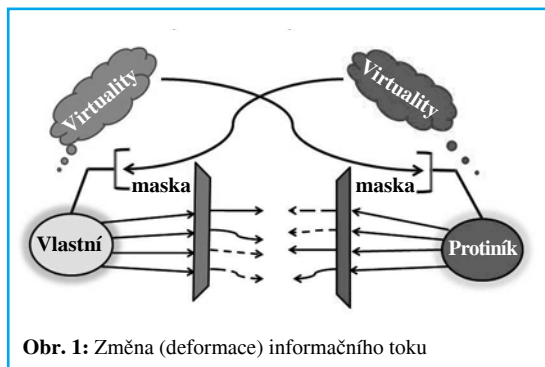
V závěru článku s názvem „Soudobé pohledy na vojenské klamání“ (viz VR 3/2011) bylo avizováno, že bude čtenářům nabídnuto pokračování v úvahách o tomto fenoménu vojenského umění. Tentokrát nepůjde o interpretaci úvah na vlnách amerických tezí obsažených v Joint Publication 3-13.4, Military Deception z roku 2006, resp. v inovované verzi z roku 2012 (viz některé myšlenky, uvedené v druhé části výše citovaného článku, nebo v článku „Vojenské klamání“, zveřejněném ve VR 2/2012), ale bude snahou tuto oblast popsat z jiného úhlu pohledu, což nemusí být v souladu s oficiálními názory tvůrců vojenských doktrín.

Opakovaně je potřeba připomenout, že vojenské klamání je nedoceněným fenoménem v oblasti vojenského umění. Otázkou je, proč se nevěnuje tomuto důležitému prvku operačního myšlení dostatečná pozornost? Je to otázka přetrvávající mylné představy, že je nutno tyto informace držet pod pokličkou, nebo že jde o rutinní záležitost, která si nezaslouží teoretické rozpracování? Je zajímavé, že v nevojenské (civilní) teorii a praxi se klamání, lži, mystifikaci, klamavé reklamě či šíření různých polopravd věnuje daleko více pozornosti, což lze dokumentovat poměrně velkým množstvím autorů knih a to z hlediska obrany před klamáním, resp. rozpoznáním lži, podvodu apod. Zvláště v politice a na trhu zboží a služeb je častým jevem jak záměrné, tak i nevědomé klamání veřejnosti, zvláště prostřednictvím reklam v médiích.

Článek je pojednáním o podstatě vojenského klamání, jež vychází z teorie informace. Je polemickým náhledem na úkoly, způsoby a formy klamání, jakož i na plánování klamání v rámci operačního plánování. Dává možnou odpověď na otázku, jaký je vztah (z hlediska nadřazenosti a podřazenosti) mezi pojmy „maskování“ a „klamání“ a také na otázku, jak lze chápat pojem „utajení“. Je zamyšlením nad perspektivou klamání v intenzivně se rozvíjejícím informačním prostředí.

V čem tkví podstata vojenského klamání?

Jednou z možných variant, jak přistoupit k pochopení podstaty procesu vojenského klamání je vyjít z některých poznatků **teorie informace**. Každá objektivní realita vysílá do svého okolí informace, které ve svém souhrnu vytvářejí informační tok. V ozbrojeném konfliktu jde zjednodušeně o vztah mezi vlastními vojsky a vojsky protivníka v kombinaci s činností dalších vládních, nevládních národních a mezinárodních aktérů. Každá strana konfliktu je nucena mít o straně druhé co nejvíce informací k tomu, aby rozhodnutí k provedení operace vedlo k rychlému a co nejméně nákladnému dosažení cíle operace a jejího konečného stavu. Logickým závěrem této úvahy je skutečnost, že se každá ze stran konfliktu bude snažit předat straně protějščí informační tok v takové podobě, která kvalitu jeho rozhodnutí sníží na co nejnižší úroveň, a tím i usnadní cestu k dosažení vlastních cílů. Tedy cílem je informační tok, obraz o vlastních vojscích,

včetně budoucích záměrů co nejvíce **změnit, deformovat, zkreslit** ve vlastní prospěch (obr. 1).

Protivník tak své rozhodnutí k provedení operace založí na nereálných (změněných, deformovaných, zkreslených) informacích. Činnost, kterou se vlastní strana ve vztahu k protivníkovi snaží změnit reálný obraz o vlastních vojscích a vlastních záměrech použití, předat mu ho, a tím

ho uvést v omyl (uvést mimo realitu), lze nazvat **klamáním**.

Klamání protivníka je možné prakticky provádět **dvěma základními způsoby**, což lze považovat za **podstatu** vojenského klamání (obr. 2):

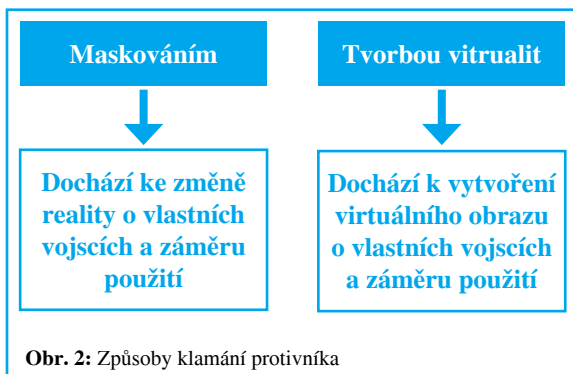
1. Změnou reality o vlastních vojscích, a hlavně o záměrech jejich použití, čehož se dosahuje použitím masky (**maskováním**) třemi základními metodami:

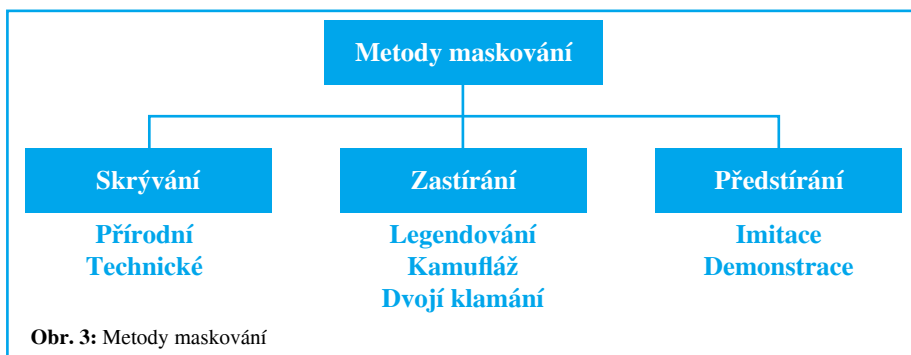
- skrýváním** vlastních sil a prostředků, kdy je protivníkovi sdělováno, že se v jeho zájmovém prostoru nenachází žádné vlastní síly a prostředky a ve skutečnosti tam jsou;
- zastíráním** vlastních sil a prostředků, kdy je protivníkovi sdělováno, že se v jeho zájmovém prostoru nachází síly a prostředky „jiného charakteru“;
- předstíráním** vlastních sil a prostředků, kdy je protivníkovi sdělováno, že se v jeho zájmovém prostoru vojska nachází a připravují k další činnosti a ve skutečnosti tam nejsou.

Použitím masky (maskováním) dojde ke změně jevové stránky skutečnosti. Skrz masku některé informace proniknou směrem k protivníkovi beze změny, některé proniknou v deformované podobě a některé neprojdou vůbec. Dokonce se může stát, že samotná maska může být zdrojem informace nové. Kvalita masky rozhoduje o podobě

informačního toku, který je pro protivníka základem analýz nezbytných pro přijetí rozhodnutí. Metody maskování jsou znázorněny na obr. 3 (str. 67):

- Skrýváním může být dosaženo nejvyššího stupně utajení reálně rozmístěných vojsk a budoucích záměrů jejich činnosti, objektů, terénních tvarů apod. Je využíváno **maskovacích vlastností prostředí**, tzn. terénních tvarů a jeho pokrytosti, meteorologických a světelných podmínek (noc, mlha, sněžení, déšť, vržený stín atd.) a **technických prostředků** (maskovací sítě, maskovací nátěry, dýmy, aerosoly, koutové odražeče, prostředky radiotechnického rušení atd.).

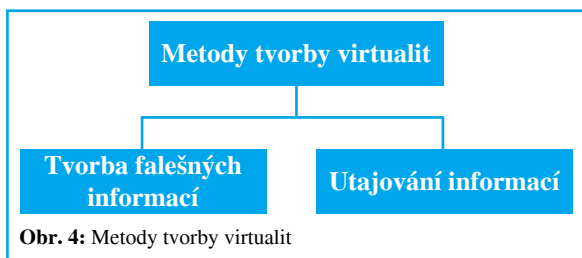

- Zastíráním může být změněn charakter sil a záměr jejich použití. Používá se **legendování**, kdy se např. protivník „informuje“, že nejde o velitelské stanoviště, ale o sklad proviantu, či civilní objekt, **kamufláže**, kdy se budují klamné objekty a prostory, a také **dvojitého klamání**, kdy se protivník vhodně kombinovanou skutečnou a imitační činností „informuje“, že jde o klamání, přičemž mezi make-tami jsou skutečné bojové prostředky.
- Předstíráním se záměrně „prozrazuje“ reálná činnost vlastních vojsk k odpoutání pozornosti od skutečných vlastních vojsk a připravovaných záměrů. Používá se **imitace** využitím maket a různých imitátorů činnosti (zejména zdrojů tepelného záření apod.) a **demonstrační činnosti**, spočívajícího v uskutečňování klamného manévru skutečnými vojsky. Pokud existuje terén s dobrými maskovacími vlastnostmi, postačuje k této činnosti pouhá pětina skutečných sil. K oklamání protivníka je nutná naprostá věrohodnost prováděných činností.

2. Tvorbou virtualit o vlastních vojscích, a hlavně o záměrech jejich použití, čehož se dosahuje dvěma základními metodami (viz obr. 4):

- vytvářením a šířením **uměle vytvořených falešných informací** (textových a audio zpráv, článků, komentářů, reportáží a rozhovorů, videoklipů, televizních, telefonních nebo rádiových záznamů, filmů, radarových obrazů, map, kosmických snímků atd.), šířené tiskem, internetem, televizním a rozhlasovým přenosem, rádiovým provozem, telefonicky, prostřednictvím agentů, padlých a zajatců, záměrnou ztrátou dokumentů nebo záměrným únikem informací apod.;
- Přísným **dodržováním ochrany utajovaných (i neutajovaných) informací**, což lze zahrnout pod používaný pojem „bezpečnost informací“.

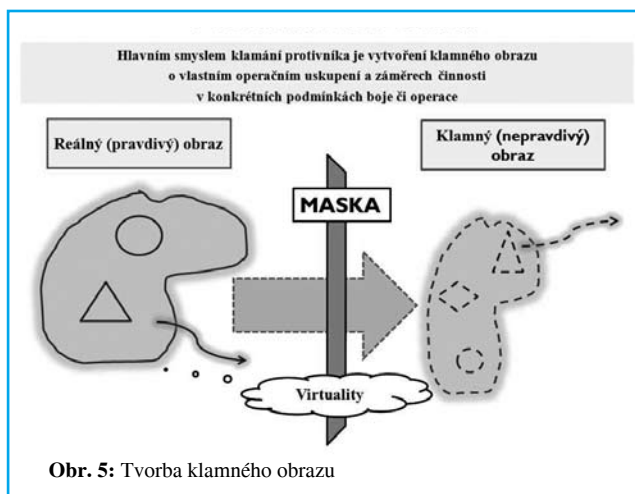
Těmito způsoby klamání se dosáhne stavu, že protivník (velitel a jeho štáb) svůj plán operace založí na nepřesných informacích, které odpovídají realitě poznamenané **maskováním a virtualitou**. První skupina informací bude pravdivá

(bude odpovídat reálné skutečnosti), druhá skupina bude odpovídat pozměněné skutečnosti maskováním a třetí skupina informací bude nepravdivá, založená na virtualitě. Vytvoření klamného obrazu a jeho vnucení plánovačům a funkcionářům protivníka s rozhodovací pravomocí, je hlavním smyslem klamání (obr. 5).

Navést „systém“ do pojmů a definic

V oblasti klamání existuje v současnosti v pojmech nejednotný výklad. Je potřeba především přehodnotit dosavadní chápání vztahu mezi pojmy „maskování“ a „klamání“. Tradiční podřazování pojmu „klamání“ pojmu „maskování“ vyznívá na podkladě výše uvedených úvah nelogicky. Mělo by tomu být přesně naopak. Pokud svá vojska maskují (skrýváním, zastíráním a předstíráním), tak tím uvádí protivníka v omyl, tudíž jej klamují. **Tedy pojem „klamání“ je třeba chápat jako pojem, který je nadřazen pojmu „maskování“.** Dost dobře se nelze ztotožnit s přezívajícími názory, že klamání je aktivní metodou maskování. I pojmu „utajení“ se touto úvahou dostává pevnějšího ukotvení v paletě pojmů, které spadají do oblasti klamání. Utajováním skutečností o vlastních vojscích a záměrech jejich použití se před protivníkem „zeštíhluje“ informační tok první skupiny informací (informací pravdivých) a dává se větší prostor tvorbě virtuálního obrazu, tedy posiluje se třetí skupina informací (informací nepravdivých), kterou protivník přijímá.

Obr. 5: Tvorba klamného obrazu

Na základě uvedených úvah lze shrnout a definovat pojem klamání, odpovědět na otázku, co je cílem klamání a jak lze tohoto cíle dosáhnout.

Klamání je záměrně prováděná činnost za účelem uvedení protivníka (vojenských, polovojských a násilně extrémistických sil) v omyl.

Cílem klamání je přinutit protivníka provádět činnost, resp. nečinnost, která vlastním vojskům usnadní dosažení cíle operace.

Cíle klamání se dosahuje následujícími **taktikami**:

- **iniciací** (provokací) protivníka vytvářením optimálních podmínek klamného charakteru k jeho činnosti podle našich představ;

- **inaktivací** protivníka omezováním jeho možností získat potřebné informace přetěžováním činnosti jeho průzkumu, přísným utajením informací o stavu, situaci a záměrech činnosti vlastních vojsk, rozptylováním jeho pozornosti na klamné a nevýznamné objekty;
- **dezorientací** protivníka uvolňováním protichůdných a vzájemně se vylučujících informací klamného a pravdivého charakteru;
- **indukcí** protivníka k činnosti, prostřednictvím záměrně vykonstruovaných skutečností podmiňujících tak, aby tato byla v souladu se záměry činnosti vlastních vojsk (např. použitím metod demonstrační činnosti, resp. imitace);
- **manipulací** protivníka, při které dochází k jeho přímému řízení, resp. ovlivňování (např. prostřednictvím rádiové diverze).

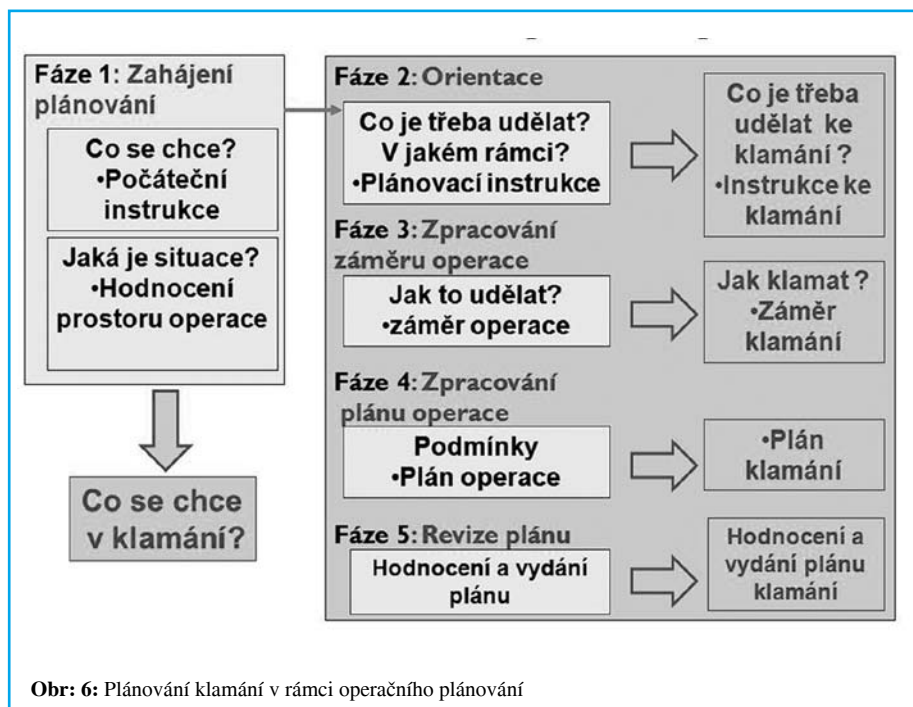
Uvedené taktiky se zpravidla realizují kombinací několika výše uvedených metod klamání. Je důležité, aby se jednotlivá opatření vhodným způsobem doplňovaly, a tím posilovaly svou věrohodnost (aby protivník nerozpoznal, že jde o klamná opatření).

Plánování klamání není jednoduchou záležitostí

Plánování klamání musí probíhat **souběžně** s plánováním operace podle jednotlivých fází procesu operačního plánování (viz obr. 6 na str. 70). Je vhodné, aby se v rámci operačního štábu vyčlenila plánovací skupina, jejíž činnost bude zaměřena na plánování opatření ke klamání protivníka (její složení se určí podle charakteru a konkrétních úkolů v operaci). Tvůrčí štábní práce skupiny by měla plně respektovat zažitá a ověřené **principy klamání** s důrazem na:

- **zaměření** klamání, resp. stanovení předmětu klamání (kdo a o čem bude klamán);
- **cíl** klamání, což vychází z charakteru operace a musí být konkrétní (v útočné operaci půjde např. o usnadnění postupu vlastních sil na směr hlavního úderu, v obranné operaci např. o udržení rozhodujícího prostoru a vytvoření podmínek k protiúderu, v operaci na podporu míru o získání veřejnosti na svou stranu atd.);
- **centrální plánování a řízení** klamání, což znamená, že opatření klamání na všech stupních musí do sebe „zapadat“ a musí být pro protivníka věrohodná a přirozená;
- **bezpečnost** klamání, resp. utajení před únikem informací (nejen o reálných, ale i klamných opatřeních);
- **načasování** klamání s cílem dosáhnout při realizaci klamných opatření zdání opravdovosti a takové časové dotace, aby protivník mohl reagovat podle našich představ;
- **integrace**, resp. sladění všech aktérů podílejících se na klamání (ve vertikální i horizontální rovině).

V první fázi (zahájení plánování operace) se v rámci analýzy všeobecného úkolu provádí i analýza úkolu ke klamání (pokud byl obdržen) s cílem pochopit filozofii klamání v rámci širších souvislostí. Výsledkem by mělo být ujasnění si **cíle klamání**, který by měl jasně směřovat k ulehčení cesty k dosažení celkového cíle operace.

Druhá fáze operačního plánování (orientace) směřuje k vydání plánovací instrukce. Souběžně je vydána **instrukce ke klamání**, která stanoví, co je třeba provést k oklamání protivníka.

Třetí fáze (hodnocení situace) vyústí k přijetí záměru operace. V rámci tvorby variant činnosti se připravují a hodnotí i varianty činnosti klamání protivníka. Výsledkem práce plánovací skupiny klamání bude **záměr klamání** (stanoví formy klamání).

Ve čtvrté fázi operačního plánování se zpracovává plán operace. Souběžně je zpracován **plán klamání v operaci**. Jeho obsahem jsou úkoly prvkům, jež se podílejí na klamání protivníka v jednotlivých fázích operace.

Pátá fáze (revize plánu operace) znamená upřesnění a schválení plánu operace, a zároveň upřesněné a **schválení plánu klamání v operaci**. Úkoly podřízeným ke klamání se vydávají buď v rámci běžných úkolů, nebo odděleně. Jednotkám se vydávají zpravidla tak, aby z jejich znění nevyplývalo, že jde o klamání protivníka.

Závěr: Klamání v informačním věku

Již několik let se nacházíme v informačním věku, který je charakteristický tím, že všechny procesy a aktivity jsou založeny a závisejí na kvalitních a komplexních informacích a informačních technologiích. Informační věk je pro vojenství charakteristický digitalizací bojiště, vysokými nároky na interoperabilitu a na bezpečnost informací. Je charakteristický i tím, že existují výkonné průzkumné systémy a elektronické řídicí systémy velení a řízení. Na druhé straně se objevují nové možnosti, jak tyto systémy vyřadit z činnosti nebo „nasytit“ klamnými informacemi. Jelikož jsou informace

(nejen o protivníkovi) a čas „bojovou silou“ a jsou základem operačního plánování, nemůže být ani vojenské klamání zanedbáváno. Naopak, jeho význam poroste. Pojmy jako „kybernetická válka“, „informační válka“ již před nedávnem začaly být docela frekventovanými pojmy. A klamání je jedním z důležitých stavebních kamenů těchto novodobých válek.

Považujeme proto za potřebné připomenout, že se mnohé, nejen asijské země, vracejí ke klasikům. Spis mistra Suna „O umění válečném“ nebo spis „36 čínských válečných listů“ je od 80. let minulého století vyučován na čínských základních a středních školách. Jelikož klamání, resp. lest se týká i civilního života, je třeba se umět před negativní lestí bránit a pozitivní lest využívat. Teorie a praxe klamání je i součástí výuky diplomacie a zahraniční politiky v osnovách vysokých škol nejen v asijských, ale postupně i v západních zemích.

Literatura:

- [1] *AJP-3.10*, Allied Joint Doctrine for Information Operations, 2009, 82 s.
- [2] *Joint Publication 3-13.4*, Military Deception. Suffolk, Virginia: USJFCOM JWFC Doctrine and Education Division, 2006, 79 s. Dostupné z http://www.fas.org/irp/doddir/dod/jp3_13_4.pdf.
- [3] KUBEŠA, M. *Klamání v obranné operaci armádního sboru*. Skripta, VA Brno, 1995, 99 s.
- [4] KUBEŠA, M. Zajde vojenské klamání na úbytě? *Vojenské rozhledy*, 2011, roč. 20, č. 2, s. 97-100, ISSN 1210-3292.
- [5] KUBEŠA, M. Soudobé pohledy na vojenské klamání, *Vojenské rozhledy*, 2011, roč. 20, č. 3, s. 60-65, ISSN 1210-3292.
- [6] RAPANT, K. *Klamání v budoucích vojenských operacích*. Závěrečná práce, Brno: Univerzita obrany, 2010, 41 s.

Plánování

Kořenem válečného úspěchu je zdání a klam.

Nastraž léčku a přilákej nepřítele. Předstírej zmatek a rozdrť ho.

Útok léčkou

Sun-c' pravil: Při použití válečného umění je hlavní věcí získat celé území nepřítele bez velkých škod. Ničení a rozdělávání není tak prospěšné. Rovněž je lepší celé vojsko zajmout, než zničit, je lepší vzít do zajetí celou jednotku, oddíl nebo skupinu, než je pobít.

Vrcholem není svést spoustu bitev a vyhrát je, vrcholem je zlomit nepřítele bez boje. Schopný vojevůdce si podrobí oddíly nepřítele bez boje, uchvátí jeho města bez obléhání a porazí jeho království bez dlouhého válčení. Ovládne říši a zachová přitom veškeré své síly, jeho vítězství bude dovršeno beze ztrát. Takové jsou výsledky útoku léčkou.

Proto se říká: Znáš-li nepřítele i sám sebe, můžeš bez obav vést sto bitev. Pokud znáš sebe, ale nikoliv nepřítele, jednou vyhraješ a podruhé prohraješ. Jestliže neznáš ani sebe, ani nepřítele, prohraješ v každé bitvě.

**SUN-C', Umění války: The Art of War. Překlad Radim Pekárek.
1. vyd. Brno: B4U Publishing, 2008, 103 str. ISBN 978-80-903850-6-1.**